

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 6 april 1932 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphörande av kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar.

Genom en den 18 december 1931 dagtecknad proposition, nr 12, som hänvisats till jordbruksutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

förordning om upphörande av kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänning, som enligt förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket tillkommer kronan, skall upphöra den 1 juli 1935, där ej annat följer av bestämmelserna i 2 §. Sedan kronans rätt upphört, vare allmäningsdelägarna berättigade att, utan erläggande av särskild lösen, förfoga över dylika träd å allmänningen på sätt som gäller om skogen i övrigt därå, och skola bestämmelserna i § 71 sagda förordning om rätt för kronan till ersättning för storverksträd eller ek, som olovligen avverkats å häradsallmänning, icke vidare gälla.

2 §.

Det åligger domänstyrelsen att efter utfärdandet av denna förordning ofördröjligen låta verkställa undersökning, huruvida å häradsallmänning växande storverksträd eller ek bör enligt lagen den 25 juni 1909 angående naturminnesmärkens fredande fridlysas såsom sådant. Finner domänstyrelsen med avseende å viss häradsallmänning fridlysning böra äga rum, har styrelsen att före den 1 januari 1934 i stadgad ordning därom göra ansökan. Möter hinder härför på grund av vägran från delägarnas sida

att enligt 2 § sagda lag lämna skriftligt medgivande till ansökningsen, åligger det domänstyrelsen att före nyssberörda dag anmäla förhållandet till Konungen, som prövar, huruvida i dylikt fall kronans rätt till träd, som domänstyrelsen ansett böra fridlysas, skall fortfa ra att gälla efter den 1 juli 1935. Förordnar Konungen om fortsatt giltighet av kronans rätt till träd, som nyss sagts, skall trädet genom domänstyrelsens försorg på lämpligt sätt utmärkas såsom kronan tillhörigt.

Enligt överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet har förevarande proposition hänskjutits till behandling i sammansatt andra lag- och jordbruksutskott.

Enligt §§ 37 och 38 i förordningen den 26 januari 1894 (nr 17) angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket äro å häradsallmänning storverksträd och ekar förbehållna kronan. Till storverksträd hänfö ras masteträd (träd av minst 20.7 meters längd samt 59 centimeters tjocklek 3.5 meter från roten i storändan och 39 centimeters tjocklek i lilländan) och mastspiror (träd av minst 17.8 meters längd samt 39 centimeters tjocklek i storändan och 27 centimeters tjocklek i lilländan). Med avseende å tillgodogörandet av nämnda träd för kronans räkning stadgas i § 42 andra stycket av förordningen, att, om storverksträd eller ekar, varö ver enskild man ej äger fri dispositionsrätt, hunnit den mognad, att de ej längre stå sig till gagn eller av annan orsak böra tillvaratagas, jägmästaren har att därom göra anmälan hos domänstyrelsen. Därjämte föreskrives i §§ 43 och 44, att, därest behov yppas för sjöförsvaret av virke, som kan erhållas av kronan förbehållna storverksträd och ekar, domänstyrelsen skall, på anmälan av marinförvaltningen om det erforderliga beloppet av sådant virke, bestämma de skogar, varifrån virket skall anskaffas, varefter marinförvaltningen äger att om virkets utstä mpling, fällning och avforsling draga försorg, samt att avverkning och avforsling av ek, som blivit såld eller för sjöförsvarets räkning utsynad, skall ske vår- eller vintertid inom två år efter utstä mplingen, såvida ej i något fall kortare avverkningstid blivit på grund av särskilda omständigheter bestämd. Försummar köpare vad sålunda är föreskrivet, har han förlorat sin rätt till virket.

Gällande bestämmelser.

Med anledning av en vid 1907 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 135, av P. O. Lundell anhöll riksdagen i skrivelse den 24 maj 1907, nr 185, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida kronans förenämnda rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänning kunde upphöra, samt för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning.

Förarbetena till propositionen.

Sedan över denna skrivelse infordrade yttranden avgivits av domänstyrelsen samt vissa andra myndigheter, uppdrog Kungl. Maj:t den 16 juni 1911 åt en särskild kommitté, den s. k. skogslagstiftningskommittén, att verkställa utredning angående, bland annat, den i berörda riksdags-skrivelse angivna frågan, och framlade kommittén med anledning härav i betänkande den 9 december 1918 förslag till lag om upphörande av kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänning.

Över kommitténs förslag avgåvos yttranden av domänstyrelsen samt ett flertal andra myndigheter ävensom av åtskilliga korporationer, föreningar och sammanslutningar, däribland Sveriges häradsallmänningsförbund.

Det vid propositionen fogade författningsförslaget har utarbetats på grundval av skogslagstiftningskommitténs utredning i ärendet och de däröver avgivna yttrandena samt under medverkan av särskilda sakkunniga.

Beträffande förarbetena i övrigt till propositionen får utskottet hänvisa till denna.

Historik.

I skogslagstiftningskommitténs betänkande (sid. 532 och ff.) samt i propositionen (sid. 5 och ff.) hava redogörelser lämnats för de bestämmelser, som före tillkomsten av 1894 års skogsordning gällt i fråga om kronans rätt till ekar och andra bärande träd samt till maste- och storverksträd.

Av dessa redogörelser framgår, att den rätt till ekar samt maste- och storverksträd, som enligt 1734 års lag och skogsordning samt skogsordningarna av åren 1793 och 1805 tillkommit kronan beträffande såväl krono- som skattejord, underkastats en betydelsefull inskränkning genom förordningen den 28 oktober 1830, däri ägare av kronoskattehemman, berustade säterier samt stadsjord av kronoskattenatur tillerkänts rätt att genom en efter vissa grunder bestämd lösen förvärva ägande- och oinskränkt dispositionsrätt till de ekar samt maste- och storverksträd, som vid tiden för förordningens utfärdande funnos å deras jord eller framdeles kunde därå uppväxa. Då de jordägare, till vilkas förmån berörda lösningsrätt stadgats, ej begagnade sig av densamma i avsedd omfattning, förklarades sedermera genom förordningen den 8 oktober 1875 (nr 75), att ägare av kronoskattehemman och lägenheter, berustade säterier och stadsjord av kronoskattenatur skulle vara berättigade att, utan erläggande av särskild lösen, för framtiden fritt disponera över den å deras jord växande ekskog av vad beskaffenhet som helst ävensom över maste- och storverksträd.

Beträffande innehållet i övrigt av nämnda redogörelser hänvisar utskottet till kommittébetänkandet och propositionen.

Förekomsten av ekar och storverksträd å häradsallmänningar.

För vinnande av kännedom om den nuvarande förekomsten av ekar och storverksträd å häradsallmänningarna har domänstyrelsen enligt departementschefens uppdrag i början av år 1931 från vederbörande jägmästare infordrat uppgifter härom, av vilka uppgifter en sammanställning in-

tagits i propositionen. I denna sammanställning, däri jämväl införts en av domänstyrelsen verkställd uppskattning av rotvärdet av de träd, som uppgifterna avse, hava allmänningsarna uppdelats i två grupper, I och II, den förra omfattande sådana allmänningar, varå storverksträd och ekar förekomma i den omfattning, att trädens rotvärde beräknats täcka kostnaderna för verkställande av syn och värdering av träden, samt den andra gruppen övriga allmänningar. Ifrågasatt sammanställning är av följande innehåll:

Grupp I. Häradssällmännningar, där värdering enligt syn kan ifrågasättas.

L ä n	R e v i r	Häradssällmännning	E k		Storverksträd		Summa kr.
			Förekomst kbm.	Värde kr.	Förekomst st.	Värde kr.	
Västmanlands	Örbyhus	Torstuna	—	—	50	2,000	2,000
Uppsala	Sala	Lagunda	470	1,400	50	2,000	3,400
	»	Trögds	65	200	—	—	200
	Örbyhus	Ulleråkers	100	300	—	—	300
	»	Tierps	—	—	100	4,000	4,000
S:a Uppsala			635	1,900	150	6,000	7,900
Södermanlands	Gripsholms	Selebo	45	150	100	4,000	4,150
	»	Västerrekarnes	—	—	100	4,000	4,000
	»	Åkers	30	100	100	4,000	4,100
	»	Österrekarnes	120	350	300	12,000	12,350
	Nyköpings	Jönåkers	—	—	150	6,000	6,000
	»	Oppunda	—	—	100	4,000	4,000
S:a Södermanlands			195	600	850	34,000	34,600
Östergötlands	Finspångs	Hammarkinds	200	1,000	50	2,000	3,000
	»	Lösings	5	20	70	2,800	2,820
	»	Åkerbo	100	300	20	800	1,100
	»	Östkinds	—	—	100	4,000	4,000
	Linköpings	Göstrings	20	60	20	800	860
	Ombergs	Lysings	—	—	100	4,000	4,000
S:a Östergötlands			325	1,380	360	14,400	15,780
Kalmar	Kalmar	N:a Möre	200	1,000	10	400	1,400
S:a 18 häradssällmännningar			1,355	4,880	1,420	56,800	61,680

Grupp II. Häradssällmännningar, där värdering enligt syn icke anses böra ifrågakomma.

L ä n	R e v i r	Häradssällmännings	E k		Storverksträd		Summa kr.
			Förekomst kbm.	Värde kr.	Förekomst st.	Värde kr.	
Västmanlands	Västerås	Åkerbo	20	60	—	—	60
Uppsala	Örbyhus	Hagunda	—	—	5	200	200
	»	Norunda	—	—	5	200	200
	N:a Roslags	Olands	20	60	—	—	60
	» »	Rasbo	15	75	—	—	75
Örebro	Askersunds	Askers	10	30	—	—	30
Östergötlands	Finspångs	Memmings	10	30	5	200	230
	Linköpings	Hanekinds	20	60	—	—	60
	Gullbergs	Bobergs	25	75	—	—	75
	»	Gullbergs	30	90	—	—	90
Skaraborgs	Granviks	S:a Vadsbo	1	10	—	—	10
Jönköpings	Nässjö	N:a Vedbo	1	10	5	200	210
S:a 12 häradssällmännningar			152	500	20	800	1,300

Av sammanställningen framgår, att rotvärdet för ekar och storverksträd å häradssällmännningar beräknats utgöra, för ekar 5,380 kronor och för storverksträd 57,600 kronor eller sammanlagt 62,980 kronor.

Domänstyrelsen har framhållit, att beräkningen av rotvärdet skett efter genomsnittliga pris för ungefär de senaste fem åren samt att de i sammanställningen lämnade uppgifterna å förekomsten av ekar och storverksträd endast finge betraktas såsom ungefärliga.

Till upplysning om de inkomster, som statsverket under senare tid erhållit av kronan förbehållna ekar och storverksträd å häradssällmännningar, har i propositionen intagits en med ledning av domänstyrelsens årliga förvaltningsberättelser upprättad tablå över de kvantiteter ekvirke, som under åren 1915—1930 försålts för kronans räkning från sagda allmänningar, och de belopp, som därför influtit, ävensom över myckenheten av de för kronans räkning under samma tid disponerade storverksträd å häradssällmännarna. Denna tablå är av följande innehåll:

Statsverkets inkomster av ekar och storverksträd å häradssällmännningar under senare tid.

År	E k a r		Storverksträd		Anmärkningar
	kbm.	kr.	kbm.	kr.	
1915	160	2,500	—	—	Kalmar revir
1916	152	4,130	—	—	Kalmar revir
1917	—	—	—	—	
1918	101	6,460	—	—	Kalmar revir
1919	175	5,010	—	—	Kalmar revir
1920	—	—	—	—	
1921	—	—	—	—	
1922	—	—	—	—	
1923	1	5	—	—	
1924	6	30	—	—	
1925	57	280	—	—	
1926	93	906	—	—	
1927	—	—	7	—	
1928	62	200	—	—	
1929	7	29	4	—	
1930	—	—	—	—	
Summa	814	19,550	11	—	

Tablån utvisar, att statsverkets inkomster av ekar å häradsallmänningar under omförmälda sexton år uppgått till sammanlagt 19,550 kronor, motsvarande en medelinkomst för år av cirka 1,220 kronor. Att sagda inkomster under ifrågavarande år stigit till nyss angivna belopp beror, enligt vad departementschefen uppgivit, väsentligen därpå, att åren 1915—1919 ett större antal ekar försållts för kronans räkning från Norra Møre häradsallmänning i Kalmar län, genom vilken försäljning den största delen av de avverkningsbara ekarna å nämnda allmänning tillgodogjorts. Frånräknas de inkomster, som statsverket erhållit genom nämnda försäljning, uppgår vad till statsverket influtit för avyttrade ekar å häradsallmänningar under ifrågavarande år allenast till 1,450 kronor, motsvarande en medelinkomst för år av cirka 90 kronor. Kvantiteten av de storverksträd å häradsallmänningar, som under ifrågavarande år disponerats för kronans räkning, uppgår enligt tablån allenast till 11 kubikmeter.

Till stöd för upphävande av kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar anfördes i förenämnda motion II:135 vid 1907 års riksdag, bland annat:

Riksdagens skrivelse den 24 maj 1907 nr 185.

De i 1894 års skogsordning införda bestämmelserna om kronans ifrågavarande rätt utgjorde en stor olägenhet vid tillämpande av en ordnad hushållning å häradsallmänningarna. Storverksträd förekomme väl numera sällan och åstadkomme ej så ofta svårigheter, men så mycket värre vore det med ekar, som å en del allmänningar förekomme i större antal. Dessa ekar finge nämligen ej avverkas samtidigt med den övriga skogen, och under ekarnas vida kronor kunde icke återväxt av skog åstadkommas, vilket vore till stor skada för ett likformigt skogsbestånd. Ännu större skada åstadkommes dock därigenom, att, då befintliga ekar skulle avverkas och utforslas, efter det ungskog omkring dem uppvuxit, ett

stort antal unga och vackra träd bleve nedslagna och fördärvade för varje ek, som sålunda högges. Därtill komme extra svårigheter att få någon återväxt å de små kala fläckar här och där, som uppstått efter ekarnas avverkning. För kronan hade rätten till storverksträd och ekar å häradsallmanningarna numera säkerligen ringa betydelse, men för skogshushållningen å allmanningarna vore den till stor olägenhet.

I omförmälda skrivelse den 24 maj 1907, nr 185, uttalade riksdagen, att den, i likhet med motionären, funne den fördel, som kunde tillskyndas kronan genom bibehållande av dess rätt till storverksträd och ekar å häradsallmanningar vara av ringa betydelse i jämförelse med den skada och olägenhet för en rationell skogsvård, som, på sätt motionären framhållit, otvivelaktigt åstadkommes genom bestämmelserna om sagda rätt, samt att riksdagen förty ansåge det önskvärt, att ändring härutinnan kunde äga rum i den av motionären angivna riktning.

Domänstyrelsen.

I det yttrande, som domänstyrelsen avgav över berörda riksdagsskrivelse, uttalade sig styrelsen för ett upphävande av kronans ifrågavarande rätt samt gjorde gällande att rätten borde av kronan avstås utan lösen. Domänstyrelsen anförde i sist berörda avseende:

Ett krav på lösen syntes väl ej vara helt obefogat, enär, även om grunden för rätten ursprungligen varit sjöförsvarets behov av byggnadsvirke och denna grund numera kunde anses bortfallen, dock själva rätten obestriddligen kvarstode och det ej kunde anses i och för sig obilligt, om kronan därvidlag, liksom helt visst varje enskild skulle göra, betingade sig skäligt vederlag för rättens avstående. Men då styrelsen icke uppställde krav på sådant vederlag, riktade den sin uppmärksamhet förnämligast därå, att rätten för kronan representerade ett förhållandevis ringa avkastningsvärde, vilket torde framgå, bland annat, därav, att under åren 1904—1908 kronan ej haft någon inkomst på försäljning av storverksträd från häradsallmanningar och för försålda ekar därifrån allenast fått in 1,472 kronor 81 öre, eller i medeltal för år 294 kronor 56 öre. Till detta resultat torde emellertid med fog kunna antagas hava medverkat den omständigheten, att under åren 1907 och 1908, för vilka år dylik inkomst ej alls influtit, frågan om upphörande av kronans ifrågavarande rätt varit aktuell. Vidare syntes det styrelsen tydligt, att vederlagets bestämmande måste föranleda kostsamma undersökningar och stöta på vissa svårigheter, varförutom en sådan anordning, som naturligen måste göras beroende av allmänningsdelägarnas samtycke, säkerligen skulle leda därtill, att å vissa häradsallmanningar delägarna finge rätt till ekar och storverksträd, medan å andra kronans nuvarande rätt till dylika träd bleve bibehållen, ett förhållande, som ej torde vara fullt lämpligt.

Skogslagstiftningskommittén.

Skogslagstiftningskommittén har i sitt betänkande framhållit, att antalet ekar och storverksträd å häradsallmanningarna vore i förhållande till allmanningarnas areal skäligen obetydligt. Kommittén har därför funnit uppenbart, att de olägenheter, som tillskyndats skogsvården å allmanningarna av kronans ifrågavarande rätt, icke kunnat åtminstone på senare tider vara av någon avsevärd betydelse. Till belysning av sin uppfattning i sistnämnda avseende har kommittén anført:

Särskilt torde förefintliga ekars och storverksträds hindrande inverkan på återväxten vara skäligen ringa. Mera avseende kunde då vara att fästa vid att de åt kronan förbehållna, spridda stående träden icke kunde tillgodogöras utan att kringstående ungskog skadades, men med hänsyn till den i några av de avgivna yttrandena antydda möjligheten att detta missförhållande kunde avhjälpas därigenom, att sagda träds avverkning planlades och företoges samtidigt med omgivande bestånd, syntes icke heller denna synpunkt behöva tillmätas något större praktiskt värde. Någon vansklighet att finna en tidpunkt, som lämpade sig för avverkning av såväl det så att säga ordinära beståndet som de visserligen detta i regeln till åldern överlägsna ekarna och storverksträden, torde i allmänhet icke förefinnas, och näppeligen skulle det heller under nutida förhållanden kunna inträffa, att en hastig avverkning av nämnda träd bleve på grund av inträffade omständigheter erforderlig för flotans timmerbehov eller dylikt.

Kommittén har därjämte framhållit den motsättning mellan kronans och allmänningsdelägarnas intressen, som kronans ifrågavarande rätt medförde, samt påpekat, att genom nämnda motsättning produktionen av ekar och storverksträd å allmänningarna bleve lidande.

Såsom sammanfattning av sin mening i den föreliggande huvudfrågan har kommittén uttalat: *att* visserligen de olägenheter för häradsallmänningarnas skogsvård i allmänhet, vilka dittills yppat sig till följd av kronans ifrågavarande rätt, icke vore av någon avsevärd betydelse, *men att* kronans berörda rätt numera icke uppbures av något behov av naturatillgång på ek- och storverkstimmer, *att* det värde, ifrågavarande rätt i ekonomiskt avseende kunde hava för kronan, för närvarande vore obetydligt, *att* ett ökande därav icke skulle stå tillsammans med rättighetens uppkomst och innebörd *samt att* vid nu angivna förhållanden denna kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar borde bringas till upphörande.

Beträffande frågan, huruvida kronans förevarande rätt borde avstås mot ersättning eller helt efterskänkas, har kommittén framhållit, att någon anledning icke föreläge, varför en dylik ersättning icke skulle utgå, och att vid sådant förhållande densamma borde fordras. Det skäl, som kunde synas mest betydande av dem, som andragits däremot, vore att till följd av ersättningserläggandets beroende av allmänningsdelägarnas beslut det kunde inträffa, att kronans rätt till storverksträd och ekar upphörde beträffande vissa allmänningar men kvarstode i avseende å andra, eller ock att till undvikande härav kronan måste medgivas rätt att inom viss, icke allt för kort tid tillgodogöra sig de träd, som allmänningsdelägarna icke ville lösa till sig. Men den förutsättning, varpå detta argument vilade, eller att för ersättningens utgörande godvillig överenskommelse mellan kronan och allmänningsdelägarna måste fordras, torde icke vara av den oundviklighet vid frågans lösning, som

därvid tillagts densamma. Tvärtom hade det synts kommittén både gör-
ligt och lämpligt, att saken ordnades i likvidationsväg, såsom ett slags
ståndskogslikvid, d. v. s. att kronans ifrågavarande rätt upphörde vid en
viss bestämd tidpunkt — alltså utan någon längre eller kortare över-
gångsperiod — och att allmäningsdelägarna förpliktades att till kronan
erlägga en på visst sätt bestämd lösen för de storverksträd och ekar, som
vid nämnda tidpunkt funnes på allmanningen. Ur skogsvårdssynpunkt
vore detta tydligen att föredraga framför ett eventuellt separatavverkan-
de av nämnda träd för kronans räkning, varmed varken kronan själv
eller allmäningsdelägarna skulle vara betjänte. Någon orättvisa eller
hårdhet gentemot dessa sistnämnda torde icke kunna anses ligga däri,
såframt bestämmelserna om lösenskyldighetens föremål och beloppets be-
räknande behörigen avvägs. I den ojämna förekomsten av storverks-
träd och ekar på de olika allmänningarna låge ett ytterligare skäl att
icke göra eftergivandet av kronans rätt till dessa helt gratuit, då där-
igenom vissa allmänningar skulle bekomma rätt stora värden, medan
andra icke finge något.

I anslutning till vad kommittén sålunda anført innehåller det av kom-
mittén framlagda lagförslaget i ämnet, att den kronan hittills tillkom-
mande rätten till storverksträd och ekar å häradsallmänningar skulle
upphöra med utgången av det år, då den föreslagna lagen utfärdades, och
att allmäningsdelägarna därefter skulle äga att förfoga över desamma
på sätt som gällde om skogen i övrigt å sådan allmanning. Kronan skulle
dock äga att i ersättning för de vid nämnda tid å häradsallmänningarna
befintliga storverksträd och ekar, som uppnått avverkningsbar storlek, be-
komma likvid, som efter delägarnas bestämmande finge utgöras antingen
i penningar eller skogsprodukter. Till grund för denna likvid skulle, där
kronan så yrkade, verkställas syn och värdering av tre gode män, utsedda
en av Konungens befallningshavande, en av allmäningsdelägarna och
en av skogsvårdsstyrelsen. Sådan syn och värdering kunde dock ej påkal-
las av kronan senare än ett år efter lagens ikraftträdande. Hade ej inom
sagda tid framställning om sådan åtgärd skett hos allmäningsstyrelsen,
skulle ersättningsfrågan vara förfallen. Likviden kunde efter delägarnas
bestämmande fördelas på flera, dock högst tio år. Kostnaden för syn och
värdering skulle gäldas av kronan.

*Sveriges
häradsall-
mänings-
förbund.*

Sveriges häradsallmäningsförbund har i sitt yttrande över skogs-
lagstiftningskommitténs förslag tillstyrkt eftergivande av kronans rätt
till storverksträd och ekar å häradsallmänningar samt ansett, att
detta rättvisligen borde ske utan lösen. Förbundet har erinrat, att ef-
terskänkande utan vederlag ägt rum i fråga om andra kronan tillkom-
mande rättigheter å häradsallmänningarna, såsom dess förmånsrätt till
virke för militära, civila och prästerliga boställshavare och dess rätt till
jakt. Den förstnämnda rätten hade borttagits genom 1866 års skogsord-

ning och den senare genom lagen om rätt till jakt den 8 november 1912. Förbundet har därjämte påpekat, att en noggrann värdering av ekar och storverksträd å häradsallmanningarna skulle draga betydande kostnader. Till belysning härav har förbundet anfört:

Man måste erinra sig, att såväl ekarna som storverksträden merendels vore av sådan beskaffenhet, att för en någorlunda riktig värdering erfordrades, att varje träd underkastades en noggrann besiktning, vilket krävde en betydande tidsutdräkt, enär träden i regel stode mycket spridda och merendels förekomme såsom enstaka överståndare uti skogsbestånden. Härtill komme ytterligare svårigheten att angiva, huruvida ett visst träd vore att räkna såsom storverksträd eller ej. Det ojämförligt övervägande antalet utav dem torde hava dimensioner, vilka sammanföle med eller stode på gränsen mot de stadgade minimimåtten, och det skulle i ett stort antal fall bliva svårt att avgöra, huruvida ett visst träd skulle räknas såsom storverksträd eller ej, så framt det icke fälldes, vilket emellertid lagförslagets bestämmelser avsåge att undvika. Även om trädet fälldes, så vore frågan dock icke löst genom den nu möjliga noggrannare mätningen av längder och diametrar, ty det syntes vara ovisst, huruvida de i skogsordningen angivna diametermåtten avsåge trädstammen med eller utan bark. Innan en lösesumma kunde påfordras, måste det uppenbarligen vara fullt klart, för vilka träd den skulle utgå, och det torde icke vara tillräckligt att i en möjliga blivande lag endast stadga, att ersättningen skulle utgå för *storverksträd*, utan det syntes vara nödvändigt att närmare och fullt exakt utsäga vilka träd som skulle inbegripas under denna benämning.

På departementschefens anmodan har domänstyrelsen i skrivelse den 19 mars 1931 lämnat uppgift å det belopp, vartill kostnaderna för verkställande av syn och värdering enligt det av skogslagstiftningskommittén i ärendet framlagda lagförslaget kunde beräknas uppgå. I skrivelsen har domänstyrelsen meddelat, att styrelsen uppskattat dessa kostnader till omkring 4,000 kronor. Rörande de grunder, enligt vilka uppskattningen ägt rum, har domänstyrelsen upplyst, att styrelsen för vinnande av kännedom om den nuvarande förekomsten av storverksträd och ekar å häradsallmanningar infordrat uppgifter härom från vederbörande jägmästare,¹ samt vidare anfört:

Av de infordrade uppgifterna hade inhämtats, att å 30 av landets 56 häradsallmanningar torde finnas kronan förbehållna storverksträd eller ekar. Förekomsten av storverksträd och ekar vore emellertid av tillgängliga uppgifter att döma å 12 av de 30 berörda skogarna av så ringa omfattning, att kostnaden för syn och värdering av tremannanämnd icke stode i rimligt förhållande till det påräknade lösenbeloppet. Å övriga 18 häradsallmanningar torde, såvitt nu kunde bedömas, förekomsten av storverksträd och ekar vara av den omfattning, att — enligt skogslagstiftningskommitténs förslag — syn genom särskild nämnd torde böra hållas.

Styrelsen ansåge för sin del, i anslutning till ovan anförda synpunkter, att värderingen borde utföras på följande sätt. Å de häradsallmän-

Utredning rörande kostnad för syn och värdering enligt skogslagstiftningskommitténs förslag.

¹ För innehållet av dessa uppgifter har redogörelse lämnats å sid. 6 och 7.

ningar, där storverksträd eller ekar förekomme, skulle av en därtill av styrelsen förordnad skogsstatstjänsteman utföras en förundersökning med värdering av befintliga tillgångar av storverksträd och ek. Sedan med ledning av därvid insamlade uppgifter avgjorts, å vilka skogar förekomsten av storverksträd eller ek vore av den omfattning, att de av kommittén föreslagna nämnderna borde träda i verksamhet, skulle genom domänstyrelsens försorg upprättas förslag till resplan för vederbörande nämnd, som sedan hade att med stöd av den av skogsstatstjänstemannen företagna preliminära uppskattningen verkställa syn och värdering av ifrågakvarande skogstillgång.

Under förutsättning att värderingen av storverksträd och ekar å häradsallmänningsarna företogs i den omfattning och den ordning, styrelsen nu föreslagit, beräknade styrelsen kostnaden för verkställande genom nämnd av syn och värdering till omkring 4,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Departementschefen har till stöd för den ståndpunkt, som intagits i propositionen, anfört, bland annat:

»I likhet med skogslagstiftningskommittén och det öfvervägande flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna anser jag på de av kommittén anförda skäl, att kronans ifrågavarande rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar bör bringas att upphöra.

Beträffande frågan, huruvida sagda rätt bör av kronan avstås mot vederlag eller helt efterskänkas, vill jag erinra, att, på sätt framhållits i motiveringen till det förslag till lag om häradsallmänningar, varom Kungl. Maj:t förut i dag beslutat avlåta proposition till riksdagen, nämnda allmänningar sedan äldsta tider måste anses hava tillhört respektive härad. I 2 § av sagda förslag har ock upptagits en bestämmelse, vari delägarnas äganderätt till häradsallmänning uttryckligen erkännes. Kronans rätt till storverksträd och ekar å sådan allmänning är följaktligen att betrakta såsom en inskränkning i delägarnas äganderätt till allmänningen och sålunda väsentligen att likställa med den rätt till dylika träd å skattejord, som tidigare tillkommit kronan men genom förordningen den 8 oktober 1875 efterskänkts utan vederlag.

Såsom i det föregående omnämnts, har kronans förevarande rätt tillkommit för att tillgodose kronans behov av ekvirke och storverksträd för byggande av krigsskepp och utförande av andra allmänna byggnader. Rätten har sålunda ej avsett att bereda kronan inkomster genom försäljning av ifrågavarande kronan förbehållna träd. Vid sådant förhållande torde, då berörda behov numera upphört, principiella skäl tala för att rätten av kronan avstås utan vederlag. Jag vill härvid erinra, att, såsom Sveriges häradsallmänningsförbund i sitt yttrande påpekat, statsmakterna tidigare efterskänt kronan tillkommande liknande rättigheter utan ersättning.

I alla händelser torde det ej med naturen av ifrågavarande rätt vara förenligt, att, på sätt skogslagstiftningskommittén föreslagit, allmänningsdelägarna åläggas *skyldighet* att på yrkande av kronan lösa de träd rät-

ten omfattar. Den analogi med reglerna om ståndskogslikvid, som kommittén åberopat till stöd för sitt förslag, torde ej vara förhanden. I detta avseende må särskilt framhållas, att något hinder ej möter, att i samband med utfärdande av föreskrift om rättens upphörande kronan medges befogenhet att avverka och tillgodogöra sig de träd, som rätten då omfattar.

Med hänsyn till det anförda finner jag, att, därest kronans förevarande rätt anses böra upphöra, möjligheten att utan åsidosättande av allmänningsdelägarnas berättigade intressen bereda kronan gottgörelse för de träd rätten avser är begränsad till ettdera av följande alternativ: 1:o) att i anslutning till bestämmelserna i förenämnda förordning den 28 oktober 1830 delägarna i de särskilda häradsallmanningarna medges befogenhet att mot bestämd lösen förvärva sig ägande- och dispositionsrätt till de ekar och storverksträd, som förefinnas å allmanningarna eller framdeles kunna där uppväxa, eller 2:o) att i samband med utfärdande av föreskrift om upphörande av ifrågavarande rätt kronan tillerkännes befogenhet att under viss övergångstid avverka och tillgodogöra sig å allmanningarna befintliga träd av ifrågavarande beskaffenhet.

Mot båda dessa alternativ torde emellertid från olika synpunkter befogade erinringar kunna göras. Beträffande det förra alternativet är sålunda att märka, att, därest en lösningsrätt av nyss angivet innehåll stadgades, rätten sannolikt ej komme att begagnas av delägarna i alla häradsallmanningar utan att ett dylikt stadgande skulle få till följd, att kronans rätt till här avsedda träd avlöstes beträffande vissa allmanningar men kvarstode i fråga om de övriga, vilket tydligen ej vore tillfredsställande.

Med avseende å det senare alternativet må framhållas, att ett avverkande under en jämförelsevis kort tidsperiod av samtliga eller flertalet av de å häradsallmanningarna befintliga ekar och storverksträd näppe- ligen kan anses försvarligt vare sig från skogliga eller nationalekonomiska synpunkter. Även om en sådan åtgärd begränsades till storverksträden samt till ekar, som uppnått avverkningsbara dimensioner, skulle den dock innebära viss minskning i landets tillgång på dylika träd. Det måste ock betecknas såsom från allmän synpunkt olämpligt att företaga en dylik avverkning utan hänsyn till det inom landet förefintliga aktuella behovet av ekvirke eller sådana virkessortiment, som erhållas från storverksträden, eller till rådande priser å dylikt virke.

Det må härjämte erinras, att rotvärdet för de å häradsallmanningarna befintliga ekar och storverksträd enligt domänstyrelsens uppskattning uppgår allenast till sammanlagt 62,980 kronor. Därest allmänningsdelägarna, i strid med den mening jag förut hävdade, ålades att lösa ifrågavarande träd, torde statsverket dock ej kunna påräkna att i lösen bekomma ens nyssnämnda belopp, enär statsverket för sådant fall måste vidkännas vissa kostnader för besiktning och värdering av träden, varjämte å flera

allmänningar förekomsten av ekar och storverksträd är så ringa, att det ej lönar sig att verkställa dylik värdering. Enligt domänstyrelsens beräkning skulle ifrågavarande besiktnings- och värderingskostnader — förutsett att staten, såsom skogslagstiftningskommittén föreslagit, ensam svara för dessa — uppgå till cirka 4,000 kronor. Härförutom skulle staten få vidkännas viss ej uppgiven kostnad för erforderlig förberedande undersökning rörande tillgången på ek och storverksträd å allmänningarna. Därjämte är att märka, att enligt domänstyrelsens uppskattning beträffande 12 allmänningar, varå förefintliga ekar och storverksträd ansetts hava ett rotvärde å tillhopa 1,300 kronor, kostnaderna för förrättande av värdering skulle komma att överstiga nyssnämnda värde och någon värdering sålunda ej böra äga rum. Enligt nu angivna beräkningsgrunder skulle statens nettoinkomst genom en lösen av förut angiven beskaffenhet komma att stanna vid cirka 55,000 kronor.

Med hänsyn till vad nu anförts finner jag mig i likhet med domänstyrelsen böra förorda, att kronans ifrågavarande rätt eftergives utan vederlag.»

Utskottet.

Utskottet biträder den av departementschefen hävdade uppfattningen, att kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänningar bör bringas att upphöra.

Vad angår frågan, huruvida rätten bör av kronan avstås mot vederlag eller därförutan, vill utskottet erinra, att utskottet i sitt utlåtande nr 1 i huvudsak tillstyrkt Kungl. Maj:ts förenämnda proposition med förslag till lag om häradsallmänningar och därvid lämnat bestämmelsen i 2 § av förslaget om delägarnas äganderätt till häradsallmänning utan anmärkning. Utskottet anser därför, i likhet med departementschefen, att kronans rätt till storverksträd och ekar å häradsallmänning är att betrakta såsom en inskränkning i delägarnas äganderätt till allmänningen och sålunda väsentligen är att likställa med den rätt till dylika träd å skattejord, som tidigare tillkommit kronan men som kronan genom förordningen den 8 oktober 1875 avstått utan vederlag.

På grund härav och då de skäl, som departementschefen anført till stöd för sin ståndpunkt, att ifrågavarande rätt bör av kronan efterskänkas utan ersättning, enligt utskottets mening äga giltighet, finner utskottet sig böra biträda sagda ståndpunkt. Ett ytterligare motiv härtill ligger enligt utskottets mening däri, att med hänsyn till de svårigheter, som möta för en exakt värdering av storverksträd och ekar å häradsallmänningar — utskottet vill i detta avseende särskilt hänvisa till vad Sveriges häradsallmänningsförbund härutinnan anført — det ej kan anses uteslutet, att kostnaderna för verkställande av en dylik värdering kunde komma att ej obetydligt överstiga det av domänstyrelsen i sådant hänseende beräknade beloppet 4,000 kronor, under det å andra sidan på grund av rådande depression å trävarumarknaden det ej bör förbises, att rotvärdet å

ifrågavarande träd kunde komma att ej oväsentligt understiga den summa, 62,980 kronor, vartill sagda värde av domänstyrelsen uppskattats.

På grund av vad sålunda anförts och då utskottet ej heller i övrigt finner anledning till erinran mot förevarande proposition, får utskottet hemställa,

att propositionen måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 5 april 1932.

På sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets vägnar:

G. SEDERHOLM.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från andra lagutskottet: herrar *Westman, Linder, Magnusson* i Kalmar, *Magnusson* i Skövde, *Hage, Tamm, Granström* och *Skoglund*;

från jordbruksutskottet: herrar *Sederholm, Elof B. Andersson, Fritiof Gustafson, Sköld, Andersson* i Grimbo, *Bengtsson* i Kullen, *Norman* och *Andersson* i Tungelsta.

Reservation

av herrar *Linder, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Sköld, Norman* och *Andersson* i Tungelsta, vilka anförde:

Med den ståndpunkt vi intagit i fråga om Kungl. Maj:ts proposition nr 10 torde följa, att vi även anse, att förevarande proposition bör av riksdagen avslås.

Men oavsett, på vilket sätt spørsmålet om äganderätten till häradsallmanningarna löses, hålla vi före, att anledning saknas för ett avstående från kronans sida utan ersättning av rätten till storverksträd och ekar å häradsallmanningarna. Särskilt torde detta gälla, då fråga är att avstå de med denna rätt följande värdena till enskilda jordägare. Denna kronans rätt är nämligen av ingen bestridd, varjämte den även av kronan alltjämt hävdas. Skulle förenämnda proposition nr 10 bifallas av riksdagen, torde frågan om kronans rätt till storverksträd och ekar böra ånyo hänskjutas till Kungl. Maj:t för utarbetande av förslag, varigenom häradsallmanning erhåller tillstånd att mot ersättning avlösa denna rätt.

På grund av vad nu anförts, hemställa vi,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 12 må av riksdagen avslås.
